

ZOOBOTÀNICA

Noms populars de plantes i bolets de la zoobotànica de l'Alt Urgell

Eva Casassas¹, Jacint Altimiras¹, Francis Manent¹

RESUM

S'ha realitzat un treball etnobotànic a la comarca de l'Alt Urgell (Catalunya) des del 2009 amb 445 informants. S'han reportat 666 noms de plantes i bolets relacionats amb la zoologia: 96 zoofitònims, entre els quals trenta-sis de nous, i 34 zoomicònims diferents, entre els quals tres de nous.

Paraules Clau: Etnobotànica, Zoobotànica, Botànica, Zoofitonimia, Zoomiconimia, Alt Urgell (Catalunya).

RÉSUMÉ

On a réalisé un travail ethnobotanique de la région de l'Alt Urgell (Catalogne) depuis 2009 avec 445 informateurs. On a rapporté 666 noms de plantes et de champignons en rapport liés avec la zoologie: 96 zoofitonymes, trente-six entre eux nouveaux, et 34 zoomiconymes différents, trois de nouveaux parmi eux.

Mots clés: Ethnobotanique, Zoobotanique, Botanique, Zoofitonyme, Zoomyconyme, Alt Urgell (Catalogne)

1. INTRODUCCIÓ

La comarca de l'Alt Urgell està formada per un conjunt de valls situada al nord de Catalunya. L'eix vertebrador està format pel riu Segre. Compte amb uns 140 pobles (una vintena dels quals abandonats) agrupats en 19 municipis. El 2022 comptava amb uns 20.500 habi-

tants (Idescat).

Entre el 2009 i el 2023 s'ha realitzat un estudi etnobotànic d'aquesta comarca esmentada. I en concret aquest treball té per objectiu fer una anàlisi dels zoofitònims que han aportat 445 infor-

¹Grup de Medicina Popular del Pirineu

mants i dels zoomicònims procedents de 115 informants enquestats. El 51,2 % dels informants són dones i el 48,8 % són homes, amb edats compreses entre 10 i 99 anys.

A la comarca de l'Alt Urgell es parla el català nord-occidental. En la recollida dels noms es respecten les variants fonètiques, el gènere (femella, mascle), el nombre (singular, plural), els augmentatius i els diminutius. S'hi troben les correspondències amb els noms científics (per les plantes s'ha seguit la taxonomia que es troba a l'obra De Bolòs et al. (2005) i pels bolets, l'obra de Cuello (2007), el nombre d'informants que els han reportat (entre parèntesi), les localitats d'on han estat recollits (si són molt citats, no s'assenyalen les localitats), així com algunes referències bibliogràfiques, en el cas dels bolets.

Les plantes han estat determinades per, ordre alfabètic, Cèsar Blanché (UB)¹, Joan Devis (CENBN)², Teresa Garnatje (CSIC)³, Oriane Hidalgo (UB), Xavier Oliver (UB), David Pérez (UB), Samuel Pyke (UB), Pedro Sánchez (UB), Joan Vallès (UB), Josep Vicens (UB) i Josep Vigo (UB). La determinació dels bolets ha estat bibliogràfica i revisada posteriorment pels micòlegs Elisabet Campi i

Jordi Serra.

Per altra banda, s'han consultat els noms populars recollits en la bibliografia, en obres específiques sobre plantes (CEBALLOS, 1998; MASCLANS, 1954 i 1981; VALLÈS et al., 2014) i sobre bolets (CUELLO, 2007; MASCLANS, 1975), obres generals dels Països Catalans (ALCOVER & MOLL, 1962; CLIMENT I ZURRIAGA, 2012), com en treballs sobre l'Alt Urgell, ja siguin generals (ESPUNYES, 2018; REÑÉ, 2013) o específics del territori estudiat (ALTIMIRAS et al., 2022; BASULLAS, 2015-2016; OBIOLS, 1016; PAL, 1998 i 2011).

2. RESULTATS

S'han reportat 666 noms de plantes i fongs relacionats amb la zoologia de l'Alt Urgell que per ordre alfabètic són:

ZOOFITÒNIMS

Aguilenya (1). *Aquilegia vulgaris* L. Ogern.

All de serp (3). *Allium sphaerocephalon* L. Els Castells, Trejuvell i Vila-rubla.

Aranyó (14). Aranyons, aranyoner, aranyoners. Fruit de *Prunus spinosa* L.. Molt generalitzat. Aranya petita en general (ALCOVER & MOLL, 1962).

¹Universitat de Barcelona

²Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord

³Centro Superior de Investigaciones Científicas.

- Arròs de gat** (5). *Sedum album* L. (1) i *Sedum dasyphyllum* L. (1): Castellnou de Carcolze. *Sedum sediforme* (Jacq.) Pau (1): Castellnou de Carcolze; *Sedum* sp. (2): Bar i Toloriu; *Scleranthus perennis* L. (1): Castellnou de Carcolze.
- Arròs de moixó** (2). *Sedum rupestre* L. Calvinyà.
- Aurella de gat** (1). *Sideritis hirsuta* L. Civís.
- Aurella de llebre** (1). Oliana. Veure Orella de llebre.
- Aurella d'ós** (5). L'Ausàs, Bellpui, els Castells, Forn i els Prats de Nargó. Veure Orella d'ós.
- Aurella de ruc** (1). Oliana. Veure Orella de ruc.
- Bacallà** (2). *Verbascum lychnitis* L. (1) i *Verbascum thapsus* L. (1). Oliana.
- Banya de cabra** (1). *Coronilla scorpioides* (L.) Koch. Perles.
- Barba de cabra** (4). *Stipa pennata* L. Els Castells i Taús.
- Bec de moixó** (1). *Scorzonera laciniata* L. Oliana.
- Boca de lleó** (1). *Antirrhinum majus* L. Ogern.
- Boques de dragó** (2). *Antirrhinum majus* L. Els Castells i Taús.
- Borrega** (1). *Verbascum thapsus* L. Romanins.
- Capgrossos** (1). *Sedum album* L. Taús.
- Cardo borreguero** (1) o **cardo borriquero** (1). *Eryngium campestre* L. Cava.
- Clavell de ruc, clavells de ruc** (6). *Centaurea cyanus* L. Arsèguel i Banyeres. (3). *Onopordum acanthium* L. (3). Oliana i el Vilar de Cabó.
- Col de porc** (1). *Brassica oleracea* L. subsp. *oleracea*. Malgrat de Noves.
- Conillets** (1). *Antirrhinum majus* L. subsp. *latifolium* (Mill.). Vila-rubla.
- Corner de gallina** (1). *Prunus mahaleb* L. Perles.
- Cresta de gall** (1). *Amaranthus caudatus* L. Coll de Nargó.
- Cua de borrega** (6). *Verbascum thapsus* L. (5). Coll de Nargó, Fígols, Oliana, Romanins i Taús. *Verbascum boerhaviai* L. (1). Oliana.
- Cua de borrego** (1). *Verbascum thapsus* L. Oliana.
- Cua de cavall** (97). *Equisetum* sp. (37), *Equisetum arvense* L. (28), *Equisetum palustre* L. (8), *Equisetum ramosissimum* Desf. (22), *Equisetum ramosissimum* Desf. subsp. *ramosissimum* (1) i *Equisetum telmateia* Ehrh. (1); **cua de cavall autèntica** (1). *Equisetum telmateia* Ehrh.. Bellpui.; **cua de cavall directa** (1). *Equisetum telmateia*

ia Ehrh.. Bellpui.; **cua de cavall veritable** (2). *Equisetum ramosissimum* Desf. subsp. *ramosissimum* (1) i *Equisetum telmateia* Ehrh. (1). Bellpui.; **cola de caballo** (1). *Equisetum* sp. Arsèguel.; **cola de cavall** (2). *Equisetum palustre* (1) i *Equisetum ramosissimum* Desf. (1). Biscarbó.; **cua de cavall borda** (2). *Equisetum arvense* L. (1) i *Equisetum ramosissimum* Desf. (1). Bellpui.; o **cue de cavall directa** (1). *Equisetum telmateia* Ehrh. (1). Bellpui.

Cua de guilla (2). *Verbascum thapsus* L.. Cívís i Tuixent.

Cua de llop (8). *Verbascum pulverulentum* Vill. (3), *Verbascum sinuatum* (1) i *Verbascum thapsus* L. (3). El Querforadat. *Verbascum thapsus* L. (1) i *Verbascum* sp. (1). Cava.

Cua de porc (1). *Lactuca serriola* L.. Malgrat de Noves.

Cucuc (19) (molt generalitzat), **cucuca** (1) (la Guàrdia d'Ares), **cucut** (3) (La Guàrdia d'Ares i Torres d'Alàs). *Primula veris* L.

Cues de borrega (1). *Orobancha* sp.. Sellent de Nargó.

Dent de lleó (4). *Taraxacum officinale* (L.). Banyeres, Oliana i Tuixent.

Enciam de moixó (1). *Valerianella locusta* (L.) Laterrade. Castelleciutat.

Enciam de perdiu (1). *Lactuca perennis* L.. Arsèguel.

Enciam de porc (4). *Lactuca serriola* L. Malgrat de Noves i el Pont de Bar.

Engreixaporcs (1). *Centaurea scabiosa* L. Espaén.

Escanyagats (1). *Prunus spinosa* L. Fígols.

Gafarró, gafarrons (7). *Agrimonia eupatoria* (2). Romanins i Taús. *Arctium minus* Bernh. (5). Adrall, Calviunyà, Castellbò, el Querforadat i Taús.

Gall (2). *Papaver rhoeas* L. La Barceloneta i Tragó.

Gallina (1). *Papaver rhoeas* L. Bescaran. o **gallinetes** (2). *Valerianella locusta* (L.) Laterrade. Castelleciutat de Bassella i la Clua.

Gaó moxó (1). *Ononis natrix* L. Ars.

Gata rabiosa (3). *Centaurea aspera* L. (1). Sellent de Nargó. **Medicago lupulina** L. (1). Ars. Torres d'Alàs: planta de flor groga que no punxa (no determinada) (1).

Gordallops (2). *Verbascum thapsus* L. Banyeres.

Gosset (6). *Antirrhinum majus* L. Oliana.

Gratallops (1). *Verbascum thapsus* L. Nyús.

Herba ca (1) (Arfa) o **herba de ca**

- (3) (Arfa, Artedó i Estamariu). *Achillea millefolium* L.
- Herba de cucuc** (1). Veure Cucuc.
- Herba de gats** (2). Taús. *Arrhenatherum elatius* (L.) Beauv. ex J. et C.Presl. Taús. *Dactylis glomerata* L. subsp. *glomerata*. Taús.
- Herba de les vaques** (1). *Festuca* sp. La Guàrdia d'Ares.
- Herba escurçonera** (1). *Dracunculus vulgaris* Schott. Perles.
- Herba taupera** (1). *Mandragora* sp. Ogern.
- Lladracà** (1). *Achillea millefolium* L. Aristot.
- Llengua de bou** (8). *Echium vulgare* L. subsp. *vulgare* (1) (Malgrat de Noves), *Echium vulgare* L. (5) (els Castells, Ogern, el Pont de Bar, Sellent de Nargó i Tuixent) o *Plantago lanceolata* L. (2) (Coll de Nargó i el Pont de Bar).
- Llengua de porc** (1). *Echium vulgare* L. subsp. *vulgare* (1). Malgrat de Noves.
- Lliri de ruc** (1). *Muscari neglectum* Guss ex Ten. Ars.
- Menta de gat** (27) *Mentha longifolia* (L.) Huds. (21). Molt generalitzat. *Mentha spicata* (1), les Sorts. *Mentha suaveolens* Ehrh. (2) (el Pont de Bar i Torres d'Alàs). *Mentha* sp. (1), *Nepeta cataria* L. (1) (el Pont de Bar) i *Satureja calamintha* (L.) Sheele (1) (Coll de Nargó).
- Menta de gos** (1). *Mentha longifolia* (L.) Huds. Sarcèdol.
- Moco de pavo** (1). *Amaranthus caudatus* L.. Aravell. Barbarisme.
- Moixer de guilla** (1). *Sorbus aria* (L.) Crantz. Organyà.
- Moixera de guilla** (1). *Sorbus domestica* L. Sant Pere de la Vansa.
- Oliacà** (134) (molt generalitzat), **olicà** (8), **olidecà** (12) o **uliacà** (2). *Achillea millefolium* L.
- Orella de gos** (1). Els Castells. Veure Orella d'os.
- Orella d'os** (30). *Ramonda myconi* (L.) Reichenb. Molt generalitzat.
- Orelles de llebre** (3). *Centaurea scabiosa* L. L'Alzina d'Alinyà, Oliana i la Vall del Mig.
- Orelles de ruc** (1). *Lactuca sativa* L. Oliana.
- Pa de moixó** (1). *Sedum dasyphyllum* L.. Civís.
- Pèl de cabra** (3). *Stipa pennata* L. La Guàrdia d'Ares i Taús.
- Pèl de gos** (1). *Festuca* sp. Taús.
- Pèl de llop** (1). *Stipa pennata* L. Sellent de Nargó.
- Peu de cavall** (1) (Josa de Cadí), **peu de mula** (1) (El Querforadat), **pota de**

- cavall** (7) o **pota de mula** (16). *Tussilago farfara* L.
- Raïm de gat** (1). *Sedum rupestre* L. El Querforadat.
- Ull de llebre** (3). Varietat de *Vitis vinifera* L. La Barceloneta, Fígols i el Pont de Bar.
- Ull de perdiu** (6). *Lactuca viminea* (L.) J. et C. Presl. (2). Aubàs i Sisquer. *Lactuca perennis* L. (1). Arsèguel. Mena de figa (*Ficus carica* L.) (2). Malgrat de Noves i Oliana. Mena de patata (*Solanum tuberosum*) L. (1). Taús.
- Ungla de gat** (1). *Ononis spinosa* L. La Guàrdia d'Ares.
- Viborera** (2). *Echium vulgare* L. La Guàrdia d'Ares i Tuixent. Barbarisme.
- Xinxilla** (1). *Philadelphus coronarius* L.. Perles. Querforadat i Taús.
- ZOOMICÒNIMS**
- Bolet d'auvella** (7), **bolet de cabra** (1). *Tricholoma* sp. o **bolet d'ovella** (6). *Tricholoma* sp. (CUELLO, 2007). Molt generalitzat.
- Bolet de bou** (9) o **bolets de bou** (7). *Hydnum repandum*. (CUELLO, 2007). Molt generalitzat.
- Cama de perdiu** (2) o **comes de perdiu** (9). *Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) O.K. Mill. (CUELLO, 2007). Molt generalitzat.
- Carbonera** (1) o **carboneres** (3). *Hygrophorus marzuolus*. Ars, els Castells i Perles.
- Colomí** (1). *Russula grisea*. Aubet.
- Cua de guineu** (3) o **cues de guineu** (1). *Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) O.K. Mill. Coll de Nargó i Peramola.
- Llenga de bou** (1) o **llengua de bou** (8). *Hydnum repandum*. (CUELLO, 2007).
- Morro de bou** (1). *Hydnum repandum*. El Querforadat.
- Morro de videll** (1). *Tricholoma equestre* (L.) P. Kumm. Aubet.
- Orella de gat** (1). *Helvella crispa* (Scopoli ex Fries). (CUELLO, 2007). Perles. *Helvella lacunosa*. Perles.
- Palomí** (1) o **palomins** (5). *Russula grisea*. Les Masies de Nargó. Nuncarga, Ogern, Oliana i Romanins. Barbarisme.
- Pet de llop** (6), **pets de llop** (3) o **pets de llops** (1) (bolets de fum). *Lycoperdon perlatum*, *Lycoperdon* sp.. (CUELLO, 2007). Molt generalitzat. I també *Astraeus hygrometricus*. Perles.
- Peu de rata** (5), **peus de rata** (11) o **pota de rata** (2). Els Castells i Taús. Pot correspondre a *Ramaria aurea* (Fr.) Q., *Ramaria botrytis* o *Ramaria flava*. Molt generalitzat.
- Peus de rata blancs** (1). *Ramaria flava*. (CUELLO, 2007). Oliana.

Peus de rata grocs (1). *Ramaria aurea*. (CUELLO, 2007). Oliana.

Peus de perdiu (1) (Avellanet), **pota de perdiu** (5) o **potes de perdiu** (3). *Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) O.K. Mill. (CUELLO, 2007).

Rossinyol (4) o **rossinyols** (20). *Cant-harellus cibarius*. (CUELLO, 2007). Molt generalitzat.

Ull de perdiu (1). *Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) Mill. Castellnou de Carcolze.

Vaques (1). *Hydnum repandum*. Castellnou de Carcolze.

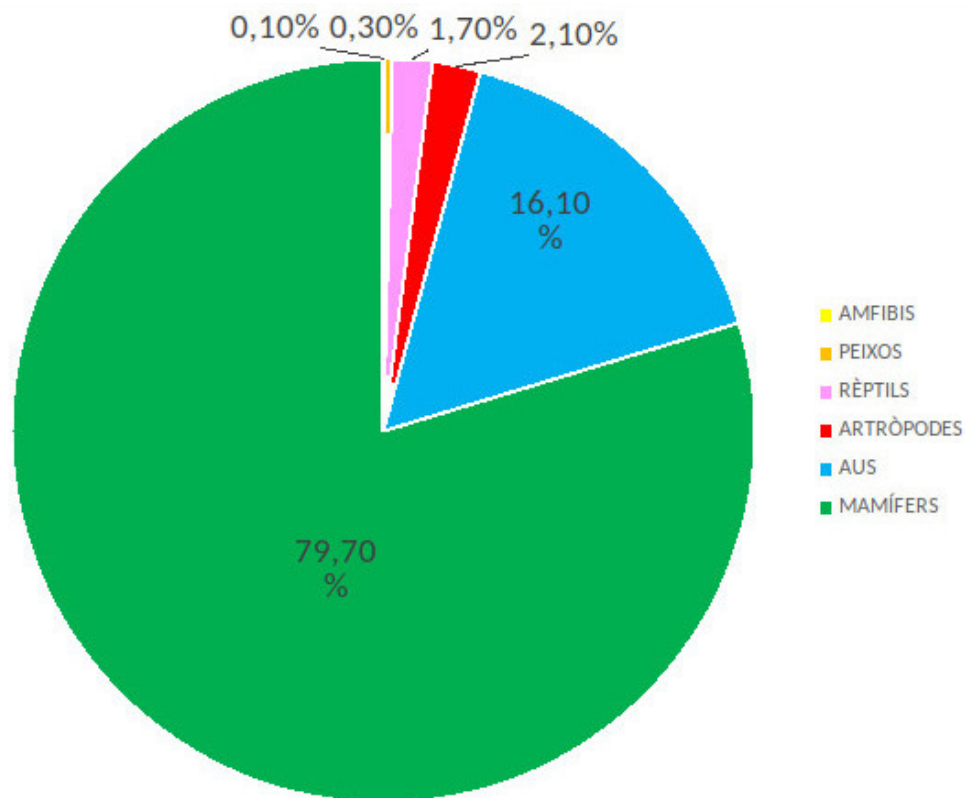
Vacassa [vecassa] (1). *Sarcodon imbricatus*. Asnurri.

De tots aquests noms s'han trobat 96 zoofitònims i 34 zoomicònims diferents. En la relació d'animals esmentats com a zoofitònims i zoomicònims s'hi troben vint mamífers (auvella/ovella, borrega/borrego, *borreguero/borriquero*, bou, ca/gos/gosset, cabra, cavall/caballo/mula, conillet, gat/gata, guilla/guineu, lle-

bre, lleó, llop, os, porc, rata, ruc, taup, vaca/videll i xinxilla), deu aus (*aquilenya*, carbonera, colomí/*palomí*, cucuc/cucuca/cucut, gafarró, gall/gallina/gallineta, moixó, *pavo*, perdiu i rossinyol), un amfibi (capgrossos), quatre rèptils (dragó, escurçó, serp i *viborera*), un artròpode (aranyó) i un peix (bacallà).

La planta més citada és l'oliacà (134) i el bolet més anomenat és el rossinyol (24). Dos noms com són aurella/orella de gat i llengua de bou poden designar tan plantes com bolets. Els dos zoofitònims més polisèmics són cua de cavall i menta de gat, que inclouen cinc tàxons cadascun d'ells. El tàxon amb més sinònims és *Verbascum thapsus* L. amb vuit zoofitònims.

Finalment, han resultat trenta-sis nous zoofitònims (37,5 %) i tres nous zoomicònims (8,8 %). I per altra banda, s'han trobat trenta-nou noves associacions entre zoofitònims ja coneguts amb nous tàxons (figura 1).

Figura 1: Percentatges dels grups d'animals esmentats a través dels noms populars de les plantes i els bolets a la comarca de l'Alt Urgell.

3. DISCUSSIÓ

All de serp, segons MASCLANS (1954 i 1981) fa referència a *Allium ampeloprasum* i segons REÑÉ (2013) assenyala *Muscari neglectum* Guss. ex Ten. de Vilamitjana.

MUNTANÉ (2002) assenyala **arròs de gat** *Sedum album* L. subsp. *album* de Castellnou de Carcolze.

Clavell de ruc, assenyalat per REÑÉ (2013) com una planta composta, de Bar, Cassovall i la Seu d'Urgell.

REÑÉ (2013) assenyala **corner de gallina**, tot i que com a arç blanc, de les Sorts.

Segons MASCLANS (1954) la planta *Prunus spinosa* L. rep el nom d'**escanyagats** (Tarragonès).

MUNTANÉ (1991) assenyala **llengua de bou** correspon a *Echium vulgare* d'Aristot, Bar i el Querforadat. MASCLANS (1954 i 1981) esmenta que **llengua de bou** correspon a *Echium vulgare*. I altres autors la citen d'algunes poblacions

de l'Alta Ribagorça, la Segarra i el Pallars Jussà.

Lliri de ruc referit a *Muscari neglectum*, similar a **lliri d'ase**, esmentat a altres espècies del gènere *Muscari* (MASCLANS, 1954 i 1981).

S'assenyala raïm de gat *Sedum album* L. subsp. *album* de Bar (MUNTANÉ, 1991 i 2002) i de Castellnou de Carcolze (MUNTANÉ, 2002) i *Sedum acre* L. de Bar (MUNTANÉ, 1991 i 2002); i **raïms de gat** *Sedum album* L. subsp. *album* i *Sedum acre* L. del Querforadat (MUNTANÉ, 1991 i 2002).

REÑÉ (2013) recull **vacassa** d'Alàs [*Boletus (Suillus) luteus*] i també d'Asnurri.

Es comenten les possibles relacions entre els zoofitònims i zoomicònims amb els animals al·ludits. En general es troben relacions deduïdes. No sempre hi ha una relació explicada pels informants o coneguda.

Hi ha semblances segons la presentació o la forma de la planta, de les flors, de les fulles o del fruit. Així els pics que presenten les flors de l'**aguilenya** són semblants als pics de les àguiles. L'**aranyó**, envoltat de tiges o punxes, recordaria una aranya petita. La presentació de les plantes del gènere *Verbascum* recordaria un **bacallà** penjat, una **cua de borrega** o també la cua d'un llop.

El color de les flors recordarien un **bacallà** penjat. La inflorescència de *Stipa pennata* L. recorda una **barba de cabra**; assenyalada d'Àger (la Noguera) (MASCLANS, 1954). Aquesta inflorescència esmentada també recorda el **pèl de cabra**. Les flors d'*Antirrhinum majus* L. recorden **boques de dragó** o **gossets**. L'aspecte i el color de la inflorescència d'*Amaranthus caudatus* recorda una **cresta de gall**.

La part aèria de les diferents espècies d'*Equisetum* recorda la cua d'un cavall. El perfil de les fulles de *Taraxacum officinale* (L.) recorden les dents d'un lleó. La pela de la tija i la flor de l'herba escurçonera (*Dracunculus vulgaris* Schott.) són com un escurçó, explica un informant de Perles.

Hi ha similituds segons la presentació de tiges i fulles. Així doncs, les fulles de *Ramonda myconi* (L.) Reichenb., recorden una **orella d'os**. Un informant de Taús explica que les tiges de *Festuca* sp. recorden el **pèl de gos**. La fulla de *Tussilago farfara* L. recorda una petjada de cavall o de mula.

Hi ha semblances segons el color o la forma que presenten els bolets o parts dels bolets. Així, el color del peu de la **cama de perdiu** (*Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) O.K. Mill. recorda la cama, el peu o la pota de la perdiu (*Alectoris rufa* L.). El color del peu de la cua

de guineu (*Chroogomphus rutilus* (Schaeff.) O.K. Mill. recorda la cama de la guineu (*Alectoris rufa* L.). Colomí: colom jove (ALCOVER & MOLL, 1962) (*Columbia livia*). Palomí sinònim de colomí. El color superior del capell del colomí o del palomí (*Russula grissea*) recorda el virolat d'un **colomí** (com. pers. Jordi Serra Maideu).

REÑÉ (2013) assenyala palomí: *Russula cyanoxantha* de la Clua i la Guàrdia d'Ares i *Russula emetica* de Sallent. La morfologia del capell d'*Helvella crispa* (Scopoli ex Fries) o d'*Helvella lacunosa* és molt semblant al pavelló auricular del gat.

La part superior de les espècies del gènere *Ramaria* recorda els **peus de rata**. REÑÉ (2013) assenyala **peu de rata** (*Clavaria aurea*; sinònim de *Ramaria aurea*) de Mirambell i Torà. El bolet *Sarcodon imbricatus* és molt assemblat a l'ocell *Scolopax rusticola* L.

Hi ha associacions per altres motius. El cucuc, la cucuca o l'herba de cucuc floreix quan ve el *Cuculus canorus* (L.), explica una informant dels Prats de Nargó. CLIMENT I ZURRIAGA (2012) han trobat una explicació al fitònim **escanyagats** de *Prunus spinosa* L. Els gats quan mengen els fruits d'aquesta planta sofreixen un episodi d'ofegament per oclusió faríngia, que desemboca en la mort d'aquests felins. La llavor

de *Prunus spinosa* L. conté amigdalina, que per hidròlisi enzimàtica produeix benzaldehid, glucosa i cianur d'hidrogen. El benzaldehid en degradar-se a l'intestí produeix àcid benzoic o benzoat. Els gats tenen una important hipersensibilitat a aquest àcid podent causar-els-hi la mort (CLIMENT I ZURRIAGA, 2012).

La gata rabiosa és una planta que esgarrafa. Les espines d'*Ononis spinosa* L. recorden ungles de gat. La menta de gat excita als gats. **Oliacà, olicà, olidecà** o **uliacà** es refereix a l'oli remeier per a un gos (PAL, 1998 i 2011). La **carbonera** (*Hygrophorus marzuolus*) faria referència a la mallerenga carbonera (*Parus major* L.). Quan s'obre l'ostíol de *Lycoperdon perlatum*, *Lycoperdon* sp. o *Astraeus hygrometricus* surt un polsim (les espores) i d'aquí ve el seu nom de **pet** (ALCOVER & MOLL, 1962).

I potser hi ha relacions no zoològiques. Així si gafarró derivés de l'arrel gaff- que ha donat el verb català agafar (ALCOVER I MOLL, 1962), no estaria relacionat amb l'ocell *Fringilla serinus*.

Hi pot haver algun nom amb distorsions fonètiques creant vincles inversemblants. [Gaó moxó] potser derivi de gaó moixó. I molt probablement el nom **orella d'os** ha passat a **orella de gos**. S'han recollit un 2,3 % de barbarismes

com *cardo borreguero*, *cardo borriquero*, *cola de caballo*, *cola de cavall*, *moco de pavo*, *palomí* i *viborera*.

MUNTANÉ (1991) recull **llengües de bou** corresponent a *Echium vulgare* de Castellnou de Carcolze i el Querforadat.

Hi ha un reguitzell de noms populars zoobotànics recollits per RENÉ (2013) de l'Alt Urgell com ara **all d'escurçó** (mena d'all silvestre, els Castells); **cardigassa de cabra** (Biscarbó); **cua de rata** (*Hordeum murinum*, Torà); **en-**

ciam de ruc; **escanaconills** (Anyús); **escanagats** (aranyoner, Romanins), **figa de perdiu** (mena de figa, el Pla de Sant Tirs i Vilanova de Banat); **lloca** (la garba del damunt, Aristot); **orella de gat** (semblant a la menta, Fígols) i **rovelló de cabra** (Barguja, Os, el Quer i Toloriu) que no s'han trobat en aquest treball.

Clàssicament les orquídiades, tot i disposar de força noms relacionats amb els animals, no se'n ha recollit cap relacionada amb la zoologia.

4. BIBLIOGRAFIA

ALCOVER, A. M^a & MOLL F., (1962). Enciclopèdia Català-Valencià-Balear: inventari lexicogràfic i etimològic de la llengua catalana en totes les seves formes literàries i dialectals.

ALTIMIRAS, J., CASASSAS, E. & MONTAÑÀ, D., (2022). *Remeis populars a les Valls d'Aguilar*. Edicions Salòria, S.L. 2ª edició. 351 p.

BASULLAS ROMA, A., (2015-2016). *Els bolets d'Alinyà*. Treball final de Grau de Ciències ambientals. Universitat Autònoma de Barcelona. 87 p.

BOLÒS CAPDEVILA, O. DE, VIGO BONADA, J., MASALLES SAUMELL, R.M. I NINOT SUGRAÑES, J.M., (2005). *Flora manual dels Països Catalans*, 3a ed. Pòrtic. Barcelona. 1310 p.

CEBALLOS JIMÉNEZ, A., (1998). *Diccionario ilustrado de los nombres vernáculos de las plantas de España*. Editorial Landrialá, S.L.. Madrid. 687 p.

CLIMENT, D. & ZURRIAGA, F., (2012). *Herbari. Viure amb les plantes*. Monografies Mètode. Universitat de València. 276 p.

CUELLO SUBIRANA, J., (2007). *Els noms dels bolets*. Lynx Edicions. 493 p.

ESPUNYES, J., (2018). *Món rural. Mots que es perden*. Edicions Salòria. 195 p.

MASCLANS, F., (1975). *Els noms catalans dels bolets (Ordre dels agaricals)*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 78 p.

MASCLANS, F., (1954). *Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes*. Institut

d'Estudis Catalans. Barcelona. 252 p.

MASCLANS, F., (1981). *Els noms de les plantes als Països Catalans*. Centre Excursionista de Catalunya. Granollers. 290 p.

MUNTANÉ BARTRA, J., (2002). *Tresor de la saviesa popular de les herbes, remeis i creences de Cerdanya del temps antic*. Institut d'Estudis Ceretans. Segona edició. 488 p.

OBIOLS POTENSÀ, J., (2016). *Dites, refranys i paraules de la Vall de Cabó*. Edicions Salòria. 99 p.

PAL, M. (MN.), (2011). Milfulles. *Achillea millefolium*. Quatre virtuts. *Baridana* Núm. 68 (abril):16-17.

PAL I CASANOVAS, M., (1998). Milfulles. *Achillea millefolium*. Quatre virtuts. *Església d'Urgell*, 25-26. Gener 1998.

REÑÉ I REÑÉ, J., (2013). *Estudis de dialectologia catalana*. Volum XXXVI. Dedicat a la comarca de l'Alt Urgell. Edicions Palestra. Fondarella. 156 p.

VALLÈS J., BONET, MÀ., JULIÀ, MA., VENY, J. I VIGO, J., (2014). *Noms de plantes: corpus de fitonímia catalana*. Termcat, centre de terminologia. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Barcelona. 1085 p.

Desplegable

SAÑÉ, J., S. A.. *Guia dels bolets més populars del Berguedà, de la Cerdanya i de l'Alt Urgell*. Edita CadíPedraforca.

Webgrafia

IDESCAT. Institut Estadístic de Catalunya. [Consultat el 31/12/2023]